

УДК 351.82(477):[334.752:334.012.32/.33+001.895]
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/20-11/12>

Антон КУЧИН, магістр
ORCID ID: 0009-0005-5246-5365
e-mail: anton.kuchyn@gmail.com
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
Євген ГРЕБОНОЖКО, д-р філософії
ORCID ID: 0000-0002-9402-1990
e-mail: hrebonozhkoyevhen@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вступ. Досліджено напрями розвитку національної інноваційної системи (НІС) України для постійного розвитку в контексті сучасних глобальних викликів. Наголошено, що основним завданням є побудова ефективної інноваційної системи, що сприятиме економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародній арені та створенню умов для сталого розвитку. Акцентовано, що в умовах глобалізації та швидкого технологічного прогресу розвиток національної інноваційної системи стає дедалі більш актуальним. Метою статті є висвітлення інноваційних перспективних стратегій та інструментів для розбудови національної інноваційної системи України, яка, у свою чергу, орієнтується на забезпечення сталого розвитку.

Методи. Під час дослідження використано системний підхід, а також такі методи дослідження, як: термінологічний аналіз (для точного визначення понять "національна інноваційна система", "сталий розвиток", тощо); порівняльний аналіз (для аналізу закордонного та вітчизняного досвіду у сфері розвитку інноваційних систем); статистичний аналіз та групування (у процесі дослідження кількісних показників, які характеризують розвиток інноваційної сфери в Україні); узагальнення (для формулювання висновків).

Результати. Доведено потребу у створенні ефективної національної інноваційної системи, яка відповідає би сучасним викликам та забезпечувала сталий розвиток країни. Окреслено основні стратегічні пріоритети для розвитку НІС, включаючи створення сприятливого законодавчого середовища, розвиток інноваційної інфраструктури, впровадження сучасних фінансових інструментів підтримки інновацій, а також посилення міжнародної співпраці у сфері інновацій. Актуалізовано питання розвитку людського капіталу, що є основою для формування конкурентоспроможної інноваційної економіки.

Висновки. Визначено основні напрями розвитку національної інноваційної системи України в умовах глобалізації та технологічного прогресу. Охарактеризовано переваги та доцільність впровадження інноваційних технологій і підходів для забезпечення сталого розвитку країни. Аргументовано важливість державної підтримки, створення сприятливого інституційного середовища та міжнародної співпраці в розбудові НІС. Висвітлено перспективи використання механізму державно-приватного партнерства як інструменту залучення позабюджетних коштів і стимулювання інноваційної активності в Україні.

Ключові слова: національна інноваційна система, сталий розвиток, інноваційна інфраструктура, державно-приватне партнерство, інноваційний розвиток, міжнародна співпраця

Вступ

У сучасних умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій розбудова національної інноваційної системи (НІС) України є досить важливим фактором для забезпечення не лише підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені, а й забезпечення того регулятора, завдяки якому таке підвищення буде можливим, а саме – сталості економічного її розвитку. НІС відіграє ключову роль у підтримці інноваційних процесів, що сприяють економічному зростанню, соціальному прогресу та підвищенню рівня життя населення. Однак наявні виклики, зокрема глобальні економічні кризи, технологічні зміни та внутрішні проблеми економічного розвитку, вимагають розроблення нових підходів до формування та реалізації ефективної національної інноваційної політики.

Розбудова НІС України вже набувала особливої актуальності у зв'язку з необхідністю інтеграції країни до глобальних інноваційних процесів, залученням іноземних інвестицій та використанням новітніх технологій для підвищення ще більшої продуктивності та конкурентоспроможності української економіки. Крім того, розвиток інноваційної сфери є важливим фактором для зменшення залежності України від імпорту технологій та створення нових робочих місць, особливо в регіонах з низьким рівнем економічної активності.

Метою цієї статті є висвітлення стратегічних пріоритетів та інструментів розбудови національної інноваційної системи України, орієнтованих на забезпечення сталого розвитку. Дослідження спрямовано на аналіз наявних викликів та можливостей, що стоять перед Україною у контексті розвитку НІС.

Огляд літератури. Питання розроблення, застосування, ефективного використання і імплементації в механізмі розбудови національної інноваційної системи у світі загалом та в Україні зокрема активно досліджують науковці. Їхні аналітичні та прогностичні висновки та теорії затребувані спеціалістами-управлінцями на підприємствах. Усе це формує новий досвід, який лягає в основу сталого розвитку, оскільки цим забезпечується розвиток технологій та їх аналіз. Основоположниками концепції національних інноваційних систем (НІС) вважаються К. Фріман (Велика Британія), Б.-А. Лундвалл (Швеція), Р. Нельсон (США). У своїх працях вони розглядають НІС як сукупність інституцій та організацій, що взаємодіють для розвитку і впровадження інвестицій. Нижче наведено напрями досліджень, автори та їхні роботи, у яких аналізуються питання розвитку інноваційного потенціалу країни, механізми державної підтримки, практики залучення міжнародних інвестицій та залучення приватного сектору підприємництва до таких програм, зокрема в Україні (див. табл. 1).

© Кучин Антон, Гребоножко Євген, 2024

Таблиця 1

Огляд літератури з питання інструментарію розбудови національної інноваційної системи України

Напрямок досліджень	Автор, найменування наукової праці	Опис
Теоретичні основи національної інноваційної системи	Lundvall, B.-A. (1992). National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning	Інновації розглядаються в контексті національних економік. Акцентується увага на важливості взаємодії і співпраці між урядовими, науковими та приватними структурами
Особливості інноваційної політики в Україні	Гриньов, В. (2003). Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція. Методологія. Стратегічне управління; Гречан, А. (2006). Основи визначення інноваційного розвитку економіки	Аналізують виклики для України під час створення дієвої НІС, проявляють проблематику недостатнього фінансування науки, відсутність ефективної інфраструктури та слабку співпрацю між урядовими, науковими і бізнес-структурами
	Кузнецова, А. (2017). Національна інноваційна система України: проблеми та перспективи розвитку	Робота виявляє, описує та аналізує слабкі місця НІС України та запропоновані рекомендації щодо її модернізації, включаючи розвиток інноваційної інфраструктури та підтримку стартапів
Інституційна підтримка інвестиційної діяльності	Удалих, О. О., & Бондаренко, Н. М. (2011). Державна підтримка як фактор підвищення інноваційної активності промислових підприємств	Аналізується вплив державних програм і фінансових інструментів на розвиток підприємств
	Лігузова, В. О., Баклаженко, Ю. В., & Гіря, Р. М. (2017). Світовий досвід державної підтримки інновацій	
Роль венчурного фінансування та приватного сектору	Zachmann, G., & Saha, D. (2019). TechStartupsinUkraine: TrendsandOpportunities	Звіт досліджує український ринок технологічних стартапів і можливості для залучення міжнародних інвестицій"
	Семенов, Д. В. (2020). Розвиток венчурного фінансування в Україні як інструмент підтримки інноваційного підприємництва	Дослідження акцентує увагу на важливості розвитку венчурного капіталу для підтримки інноваційних стартапів і малих підприємств в Україні
Міжнародний досвід і співпраця	Кравченко, В. В. (2018). Інтеграція в міжнародні інноваційні програми	Аналізується потенціал України для співпраці з ЄС у сфері інновацій, зокрема в програмі Horizon 2020
	Hollanders, H., & Es-Sadki, N. (2020). European Innovation Scoreboard 2020	Дослідження представляє порівняльний аналіз інноваційних систем країн ЄС, які можуть бути корисними для вивчення шляхів адаптації міжнародного досвіду для України
Економічний вплив інновацій	Малиновська, О. (2021). Вплив інновацій на економічне зростання України	Автором представлено економетричний аналіз, що підтверджує взаємозв'язок між інноваціями і ростом ВВП
	Kleiner, G. (2016). Innovation-DrivenDevelopmentinPost-SocialistCountries: LessonsforUkraine)	Аналізує позитивний досвід пострадянських країн і можливості його застосування в Україні
Перешкоди та виклики	Геець, В. М., & Семиноженко, В. П. (2020). Інноваційний розвиток економіки України: проблеми та перспективи	Визначаються основні бар'єри для розвитку інновацій в Україні: недостатня інтеграція наукових досягнень у виробництво, обмежене фінансування та слабе законодавче середовище
	Олійник, В. В. (2019). Проблеми комерціалізації інновацій в Україні	Розбираються труднощі з трансфером технологій та комерціалізацією наукових розробок в умовах української економіки

Джерело: складено автором на основі власного дослідження.

Таким чином, у науковій літературі обговорюють, що ключовими викликами для розбудови національної інноваційної системи України є поки що слабка інституційна підтримка, недостатнє фінансування науки, брак інноваційної інфраструктури, що посилюється зовнішніми подіями 2022–2023 рр. та наголошується на необхідності розвитку міжнародної співпраці. За умови вдосконалення законодавчої бази, активації державно-приватного партнерства і розширення доступу до міжнародних інвестицій Україна має великі можливості для реалізації свого потенціалу щодо створення сильної інноваційної економіки.

Методи

У процесі дослідження використано такі методи, як системний підхід, термінологічний аналіз, порівняльний аналіз, статистичний аналіз та узагальнення. Системний підхід дозволив комплексно оцінити роль НІС у забезпеченні сталого розвитку та проаналізувати взаємозв'язки між різними елементами інноваційної системи. Термінологічний аналіз було використано для

визначення ключових понять, таких як "національна інноваційна система", "сталий розвиток". Порівняльний аналіз дав змогу порівняти український досвід розвитку НІС із міжнародними практиками та виявити найкращі підходи, які можна адаптувати до українських реалій. Статистичний аналіз допоміг оцінити кількісні показники розвитку інноваційної сфери в Україні, а узагальнення результатів дозволило сформулювати рекомендації для подальшого вдосконалення НІС.

Результати

Національна інноваційна система (НІС) України – це мережа інституцій, політик і процесів, які сприяють інноваційній діяльності країни. Вона охоплює різні зацікавлені сторони, такі як державні установи, дослідницькі установи, університети, підприємства та фінансові організації, які працюють разом, щоб стимулювати інновації та економічне зростання. Ключові компоненти національної інноваційної системи включають науково-дослідну діяльність, механізми трансферу технологій, захист інтелектуальної власності, схеми фінансування

та інноваційну політику. Сприяючи співпраці та обміну знаннями між цими суб'єктами, Національна інноваційна система має на меті підвищити конкурентоспроможність України та створити сприятливе середовище для інновацій. Так само національна інноваційна система України має декілька ключових особливостей, які сприяють її розвитку та успіху. Деякі з цих функцій включають:

- державну підтримку: український уряд запровадив різні політики та програми для підтримки інновацій та технологічного розвитку в країні, включаючи фінансування досліджень і розробок, підтримку стартапів і стимули для компаній інвестувати в інновації;

- сильний академічний сектор: Україна має потужний академічний сектор із багатьма університетами та дослідницькими установами, які активно залучені до досліджень та інновацій. Ці установи відіграють вирішальну роль у розроблянні нових технологій та стимулюванні інновацій у країні;

- збільшення інвестицій у науково-дослідні розробки: останніми роками Україна збільшує свої інвестиції в дослідження та розробки, що зумовило зростання інновацій у різних секторах. Ця інвестиція допомогла створити більш сприятливе середовище для інновацій і розвитку технологій;

- співпраця між промисловістю та академічними колами. В Україні зростає тенденція до співпраці між промисловістю та академічними колами, коли компанії співпрацюють з університетами та дослідницькими установами для розроблювання нових технологій і виведення їх на ринок. Саме це допомагає подолати розрив між дослідженнями та комерціалізацією.

Для забезпечення сталого розвитку України, що було виявлено в результаті дослідження, є потреба у створенні ефективної національної інноваційної системи, яка врахувала би внутрішні потреби, специфіку українського внутрішнього ринку та світовий досвід. Під процесом сталого розвитку пропонуємо розглядати системний керований розвиток, що забезпечуватиме і підтримуватиме життєздатність суб'єктів підприємництва, регіонів, країни на мікро- та макрорівнях. Дослідження показало, що важливими аспектами розбудови НІС є створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, підтримка стартапів, залучення іноземних інвестицій, а також розвиток людського капіталу через реформу освітньої системи та підвищення кваліфікації працівників.

Крім того, дослідження підкреслило важливість міжнародної співпраці та інтеграції України в глобальні інноваційні процеси. Це передбачає участь у міжнародних науково-дослідних програмах, співпрацю з провідними світовими інноваційними центрами, а також адаптацію світових практик до національних умов. Матеріали дослідження також підтверджують необхідність впроваджувати механізм державно-приватного партнерства для залучення додаткових ресурсів у розвиток інноваційної сфери для забезпечення її ефективного функціонування в сучасних умовах глобальних викликів. Це включає розроблення нових інструментів державної підтримки, посилення інноваційної інфраструктури та активізацію міжнародної співпраці, що в кінцевому підсумку сприятиме сталому розвитку України та підвищенню її конкурентоспроможності на світовій арені.

З державного боку такими інструментами наразі є:

1. Закон України "Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні" від 17.12.2020 року, що набув чинності з 2021 року (Про

державну підтримку інвестиційних проєктів..., 2020). Відповідно до цього закону держава передбачала підтримку для проєктів з інвестиціями від 20 млн євро, які потім було знижено до 12 млн євро, включаючи податкові пільги, спрощення митних процедур та надання інфраструктурної підтримки.

2. Закон України "Про індустриальні парки" від 21.06.2012 р., згідно з яким було розроблено урядову програму, що передбачає полегшення для інвесторів у таких секторах, як виробництво, енергетика, цифрова інфраструктура. Це має сприяти залученню іноземних компаній та розвиткові місцевого бізнесу (Про індустриальні парки, 2012).

3. Фінансова підтримка малого і середнього бізнесу в межах програми "Доступні кредити 5–7–9%", яка допомагає підприємцям отримати кредитування на пільгових умовах для власного розвитку.

4. Національна стратегія "Міжнародна стратегія інвестицій" (Про схвалення Стратегії розвитку..., 2019), що спрямована на залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) через розвиток аграрного сектору, інфраструктури, промислового виробництва, та передбачає створення нових механізмів співпраці з міжнародними інвесторами та міжнародними організаціями;

До речі, через обсяги прямих іноземних інвестицій, що надійшли до підприємств України недержавного сектору, можна робити аналіз і висновки щодо поступового залучення суб'єктів підприємництва до глобальної ринкової мережі. За даними інформаційного порталу "KyivstarBusinessHub" (Бізнес за кордоном..., 2024), протягом 2023 року кількість компаній, які працюють із закордонними ринками, збільшилася з 4% до 17%, переважно зі сфери ІТ-технологій та промисловості. А відкриті статистичні дані Національного банку України наводять інформацію про динаміку надходжень прямих іноземних інвестицій до великих, середніх та малих підприємств України в таких обсягах за період з 2019-го до 2023-го року включно:

- 1) 2019 рік: 6,0 млрд дол. США;
- 2) 2020 рік: -0,04 млрд дол. США;
- 3) 2021 рік: 7,3 млрд дол. США;
- 4) 2022 рік: 0,6 млрд дол. США;
- 5) 2023 рік: 4,3 млрд дол. США.

5. Гранти для переробних підприємств. Цей інструмент спрямований на підприємства, які мають потенціал створення додаткової вартості та нових робочих місць. За даними Кабінету міністрів України, переробні підприємства, які є учасниками урядової грантової програми, а їх наразі нараховується 633, отримали протягом 2023 року грантів на суму 3,2 млрд грн (Переробні підприємства..., 2024).

6. Податкові пільги та митні стимули, завдяки яким зменшуються податкові навантаження на проєкти, де залучені великі інвестиції.

7. Підтримка експорту та інтеграція з міжнародними ринками, що виражена в стимулюванні експорту українських товарів та послуг, надання інформаційної та фінансової підтримки експортерам та укладання нових угод про вільну торгівлю. Впровадження міжнародної програми Ready4EU надало можливість отримати, за даними Торгово-промислової палати України як найбільшого національного бізнес-середовища, по 2500 євро для півтори тисячі підприємств для підготовки до виходу на Єдиний ринок ЄС (На єдиний ринок ЄС – разом..., 2024).

8. План відновлення економіки після війни, що почався у лютому 2022 року. Один зі стратегічних його на-

прямів – підтримка тих інвесторів, які сприятимуть відновленню економіки України після закінчення військових дій.

9. Розроблювання інтеграційних ініціатив та долучення до тих, що вже існують. Таким прикладом може слугувати ініціатива міжнародної організації XBRL International зі створення загальнодоступного веб-сайту <https://filings.xbrl.org>, на якому публікуються фінансові звіти підприємств різних країн світу і до якого з листопада 2023 року долучено Систему фінансової звітності України (Інтеграція фінансової звітності українських підприємств до міжнародної бази даних XBRL International, 2023). Така інтеграція створює сприятливі умови не лише для іноземних інвесторів, а й для участі України та її суб'єктів підприємництва в міжнародній бізнес-спільноті.

Передусім важливо зазначити, що національна інноваційна система повинна бути інтегрованою в глобальну економіку, що передбачає тісну співпрацю з міжнародними організаціями, участь у глобальних ланцюгах вартості та використання передових світових практик у інноваційній сфері. Важливим аспектом є розвиток інноваційного середовища, що включає створення ефективних механізмів державної підтримки наукових досліджень і розробок, стимулювання приватних інвестицій у сферу інновацій, а також розвиток інфраструктури, яка сприяє інноваційній діяльності. І це ми бачимо на прикладах, наведених вище.

У цьому контексті пріоритети державної політики у сфері інновацій треба спрямувати на формування сприятливих умов для розвитку науково-дослідних установ, університетів, стартапів та малого й середнього бізнесу, які є важливими джерелами інновацій. Одним із основних завдань убачаємо створення стабільного законодавчого поля, яке забезпечувало би прозорість і передбачуваність інвестицій у наукові дослідження та інноваційні проекти, а також ефективну охорону інтелектуальної власності, що сприятиме активному впровадженню нових технологій і розвитку креативних індустрій.

Формування кадрового потенціалу є ще одним критично важливим напрямом розбудови НІС. Це включає як реформу системи освіти, орієнтованої на розвиток навичок і компетенцій, необхідних для інноваційної діяльності, так і підтримку безперервного професійного розвитку фахівців у науковій сфері та сферах техніки, а також інновацій. Пріоритетним завданням є створення умов для збереження і повернення висококваліфікованих кадрів, що емігрували з країни.

Фінансове забезпечення інноваційних проєктів також відіграє ключову роль у розбудові НІС. Необхідно розвивати механізми венчурного фінансування, державних грантів і програм підтримки інноваційних стартапів, а також стимулювати участь приватного сектору у фінансуванні наукових досліджень і розробок. Особливу увагу слід приділити розвитку механізмів співфінансування та партнерства між державою, бізнесом і науковими установами.

Крім того, розбудова НІС вимагає активної участі регіонів у процесі інноваційного розвитку. Це передбачає створення регіональних центрів інноваційного розвитку, технологічних парків, бізнес-інкубаторів та інших інфраструктурних об'єктів, що сприяють впровадженню інновацій на місцевому рівні.

Регіональні особливості й ресурси треба максимально враховувати для забезпечення ефективного використання потенціалу кожного регіону.

Також важливо забезпечити ефективний моніторинг і оцінювання ефективності реалізації державної політики у сфері інновацій. Це дозволить своєчасно вияв-

ляти проблеми та коригувати стратегії й інструменти для досягнення поставлених цілей. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для збирання, аналізу та розповсюдження інформації про інновації є ще одним важливим аспектом розбудови НІС.

Зрештою, розбудова національної інноваційної системи України вимагає комплексного підходу, що охоплює всі сфери суспільного життя, тісної координації між різними рівнями управління, залучення всіх зацікавлених сторін і адаптації до швидкоплинних змін у глобальній економіці. Тільки за таких умов можливо забезпечити сталий розвиток країни та її конкурентоспроможність на міжнародній арені. Розроблення стратегічних пріоритетів національної інноваційної політики України є надзвичайно важливим завданням для забезпечення економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та соціального добробуту країни. В умовах сучасної глобалізації та швидкого технологічного розвитку Україна має визначити чіткі напрями та пріоритети, які сприятимуть ефективному використанню її потенціалу та інтеграції у світовий інноваційний простір.

Структура інноваційної системи охоплює взаємопов'язані елементи, які забезпечують розроблення, впровадження, поширення та використання інновацій. Вона складається з кількох ключових компонентів:

1. Суб'єкти інноваційної діяльності:

1.1. Науково-дослідні установи: університети, дослідницькі центри, лабораторії.

1.2. Підприємства: виробничі компанії, стартапи, які впроваджують нові технології.

1.3. Органи державного управління: розроблення політики підтримки інновацій, фінансування.

1.4. Інвестори: венчурні фонди, бізнес-ангели, державні фонди.

1.5. Користувачі інновацій: компанія або кінцеві споживачі.

2. Інфраструктура інноваційної системи:

2.1. Інноваційні кластери: територіальні об'єднання підприємств, наукових установ та органів влади.

2.2. Бізнес-інкубатори: підтримка стартапів у перших етапах розвитку.

2.3. Наукові парки: сприяння комерціалізації наукових розробок.

2.4. Фінансова інфраструктура: гранти, субсидії, венчурні фонди.

2.5. Центри трансферу технологій: сприяння передаванню нових технологій від науковців до виробництва.

3. Механізми взаємодії:

3.1. Мережа комунікації: обмін знаннями між суб'єктами системи.

3.2. Партнерства: співпраця між державою, бізнесом і наукою.

3.3. Міжнародне співробітництво: залучення іноземних інвестицій і технологій.

4. Нормативно-правова база:

4.1. Законодавство, яке регулює інноваційну діяльність, інтелектуальну власність, стимулювання наукових досліджень.

4.2. Стратегічні програми розвитку інновацій.

5. Інноваційна культура:

5.1. Створення середовища, яке сприяє генерації нових ідей, підприємництва та творчості.

6. Ресурси:

6.1. Людські ресурси: кваліфіковані фахівці.

6.2. Технічні ресурси: обладнання, технології.

6.3. Фінансові ресурси: інвестиції для розробки та впровадження інновацій.

7. Результати інноваційної діяльності: нові продукти, технології, бізнес-моделі, які створюють конкурентні переваги.
Структура інноваційної системи є динамічною і залежить від особливостей економіки, рівня технологічного розвитку, наукового потенціалу та політичної волі.

У загальному аспекті НІС складається з мети, основних напрямів діяльності, основних заходів та відповідальних органів і має певні характеристики своїх складників (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика складників інноваційної системи України

Склад	Характеристика
Мета	Забезпечення сталого економічного зростання через інновації та технологічний прогрес
Основні напрями діяльності	Розвиток науково-дослідницької бази та інноваційних центрів
	Сприяння комерціалізації наукових розробок та технологій
	Підтримка стартапів та інноваційних підприємств
	Залучення інвестицій у інноваційні проекти
	Розвиток кадрового потенціалу у сфері інновацій
Основні заходи	Створення сприятливого правового середовища для інновацій
	Розроблення програм підтримки інноваційних проектів
	Проведення освітніх заходів та тренінгів для інноваторів
	Сприяння міжнародному співробітництву у галузі інновацій
	Моніторинг та оцінювання результатів стратегії
Відповідальні органи	Міністерство економічного розвитку та торгівлі
	Міністерство освіти та науки
	Державна служба інтелектуальної власності
	Інноваційні агентства та фонди підтримки інновацій

Джерело: узагальнено автором на основі власного дослідження.

Механіка взаємодії між складниками структури НІС та стадії її реалізації, виходячи з дослідження, мають між собою певну взаємодію (рис. 1).
Передусім основою для визначення стратегічних пріоритетів національної інноваційної політики, на думку авторів, повинен стати аналіз сучасного стану економіки, науково-технічного потенціалу, соціальних і по-

літичних умов у країні. На цьому етапі важливо оцінити, які галузі економіки мають найбільший потенціал для інноваційного розвитку, які наукові дослідження можна комерціалізувати, а також які технології мають найбільший потенціал для масштабного впровадження. Це дозволить сконцентрувати зусилля на тих напрямках, які принесуть найбільший економічний і соціальний ефект.

Джерело: складено автором.

Рис. 1. Механізм взаємодії складників структури НІС та стадії її реалізації

За даними Державної статистичної служби України, за період 2019–2023 рр., хоч і відбувається певне коливання, однак існує тенденція до зростання інвестування

власних ресурсів підприємств у цифрові технології, бази даних тощо (табл. 3).

Таблиця 3

Інвестування власного капіталу підприємствами України в інформаційно-комунікаційні технології

Період	Кількість підприємств (од)	млн грн на ІКТ
2019	380597	7455,2
2020	373822	8237,7
2021	370834	11207,3
2022	261924	9750,7
2023	307788	13690,6

Джерело: складено автором на основі даних Державної статистичної служби України (Капітальні інвестиції..., 2023).

Одним із ключових стратегічних пріоритетів має стати розвиток високотехнологічних галузей економіки, таких як інформаційні технології, біотехнології, нанотехнології, енергетика, включаючи відновлювані джерела енергії, та інші. Важливо забезпечити сприятливі умови для розвитку цих галузей, стимулювати дослідження та розробки, а також підтримувати підприємства, які впроваджують інноваційні рішення у виробництво. Це сприятиме створенню нових робочих місць, а також підвищенню продуктивності праці та збільшенню доданої вартості в економіці.

Іншим необхідним аспектом є розвиток людського ресурсу, що включає реформу системи освіти, підвищення якості навчання фахівців, а також створення умов для постійного професійного розвитку. Особливу увагу треба приділяти розвитку наукових та інженерних компетенцій, які є основою для створення інновацій. Важливо забезпечити інтеграцію наукових досліджень і освіти з потребами економіки, щоб підготовлені кадри мали можливість реалізувати свої знання та навички в практичній діяльності (див. табл. 4).

Таблиця 4

Стратегічні пріоритети для розвитку національної інноваційної системи України

Стратегічний пріоритет	Опис
Розвиток високотехнологічних галузей економіки	Розвиток сфер ІТ, біотехнологій, нанотехнологій, нових матеріалів та відновлюваних джерел енергії
Підтримка наукових досліджень і розробок	Фінансування фундаментальних і прикладних досліджень, модернізація науково-дослідних установ
Розвиток людського ресурсу	Формування кадрового потенціалу через реформу освіти та підтримку STEM-напрямів
Інтеграція в глобальні інноваційні процеси	Активне залучення міжнародного досвіду, інвестицій та технологій
Розвиток інноваційної інфраструктури	Створення та підтримка технологічних парків, інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів
Фінансове забезпечення інновацій	Розроблення механізмів фінансової підтримки, таких як державні гранти, венчурне фінансування
Стимулювання інноваційного підприємництва	Створення необхідних умов для розвитку стартапів та малих і середніх підприємств
Екологічна інновація та сталий розвиток	Інтеграція екологічних аспектів у інноваційну політику для забезпечення постійного розвитку
Розвиток регіональних інноваційних систем	Стимулювання інноваційних ініціатив на місцевому рівні, створення регіональних центрів
Моніторинг та оцінювання ефективності інноваційної політики	Впровадження систем аналізу та оцінювання ефективності впроваджених заходів

Джерело: узагальнено автором на основі власного дослідження.

Стратегічним пріоритетом також має стати створення ефективної інноваційної інфраструктури, яка включає науково-дослідні центри, технологічні парки, бізнес-інкубатори, кластери та інші елементи. Ця інфраструктура має забезпечувати підтримку всіх етапів інноваційного процесу – від ідеї до її комерціалізації та впровадження у виробництво (реалізацію). Важливо створити умови для тісної співпраці між науковими установами, бізнесом та державою, що сприятиме розвитку інноваційних екосистем у різних регіонах країни.

Тут слід звернути увагу на те, що на сьогодні, як свідчать показники Державної статистичної служби України, більшість організацій, що займаються науковими дослідженнями і розробками (ДіР) належать до державного сектору. Для приватного сектору такий вид діяльності більш дотаційний, ніж безумовно комерційно прибутковий. Наприклад, у 2021 році 562 організації займалися напрямом ДіР, а в 2022 році таких організації було менше, а саме 557 (Показники діяльності суб'єктів господарювання..., 2022). З них відповідно:

- у 2021 році – державний сектор 329 організацій, підприємницький сектор 117, сектор вищої освіти 116;
- у 2022 році – державний сектор 340 організацій, підприємницький сектор 105, сектор вищої освіти 112.

Так само зменшується і наукоємність ВВП України. Статистика наводить невтішні показники. Видатки на ДіР у відсотках до ВВП країни зменшується, починаючи з 2013 року. А протягом попередніх років дорівнювали:

- у 2021 році – 0,29 %;
- у 2022 році – 0,33 %;
- у 2023 році – 0,22 %.

Тому наукоємність має в загальному вираженні менш ніж 1 % (0,22), а це майже в семеро менше, ніж показники країн ЄС. За твердженням фахівців, коли рівень наукоємності зменшується до 0,9 %, він забезпечує пізнавальну функцію (Писаренко та ін., 2023). А коли стає менше ніж 0,3 %, то лише соціокультурну. Тому важливим є найшвидше створення механізмів, що реально стимулювали б промисловість України, через діяльність якої замовлялися б технологічні розробки, впроваджувалися б інноваційні технології, а різні види підприємств мали б змогу збільшити співпрацю з науковими, дослідницькими підприємствами і організаціями.

Необхідним є також активне залучення міжнародного досвіду та інвестицій у розвиток інновацій в Україні. Це може включати участь у міжнародних науково-дослідних програмах, створення спільних підприємств з іноземними компаніями, а також залучення іноземних інвесторів до фінансування інноваційних проєктів. Важливим завданням є адаптація найкращих світових практик до національних умов, що дозволить підвищити ефективність і результативність інноваційної політики.

Під час розроблювання стратегічних пріоритетів треба також урахувати соціальні аспекти розвитку інновацій, включаючи забезпечення доступності інноваційних продуктів і послуг для широких верств населення, розвиток соціального підприємництва, а також впровадження інновацій у сферу соціальних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист. Це сприятиме підвищенню рівня життя населення та зменшенню соціальної нерівності. Таким чином, це є комплексним завданням, яке вимагає узгоджених дій на державному, регіональному та місцевому рівнях, активної участі всіх зацікавлених сторін, а також постійного моніторингу й коригування відповідно до змін як ззовні, так і у внутрішньому середовищі. Так само необхідним є і впровадження механізму державно-приватного партнерства для залучення додаткових ресурсів у розвиток інноваційної сфери. Лише за зазначених вище умов можна забезпечити стає інноваційне зростання та розвиток країни.

Розроблення стратегічних пріоритетів національної інноваційної політики України є складним завданням, яке потребує врахування багатьох факторів, включаючи економічний потенціал країни, глобальні тренди, національні інтереси та соціальні потреби.

Ефективність інноваційної інфраструктури України можна буде оцінювати за кількома критеріями, які враховуватимуть як кількісні, так і якісні аспекти розвитку такої системи. Такими критеріями мають бути:

1. Рівень комерціалізації наукових розробок – він відображає ефективність комерціалізації інноваційних проєктів, показує, наскільки вдало наукові дослідження перетворюються на комерційно успішні продукти, і включає технологізацію, методологію, ліцензування, авторське право тощо.

2. Функціонування технопарків і бізнес-інкубаторів – цей критерій вимірюється не лише кількістю вдалих

стартапів, а й їх наступним впровадженням в економіку країни. Цей показник дасть можливість оцінювати рівень якості послуг, консультацій, фінансової підтримки, доступ до інфраструктури, тестування тощо.

3. Доступність венчурного капіталу та фінансова підтримка, де ефективність може оцінюватись за обсягом інвестицій, залучених через ці інструменти та за кількістю успішно реалізованих інноваційних проєктів.

4. Інтеграція з міжнародними інноваційними мережами – ефективна інноваційна інфраструктура повинна бути тісно пов'язаною з глобальними мережами, а критерієм стане кількість міжнародних проєктів та програм, які залучені, реалізуються через цю інфраструктуру, завдяки чому обсяг інвестицій в Україну збільшуватиметься.

5. Показник зайнятості населення країни та створення нових робочих місць – через цей показник зайнятості в інноваційних секторах з'ясовують, яка кількість робочих місць забезпечується через створення технологічних парків, інкубаторів, дослідницьких центрів тощо.

6. Ефективність правової та регуляторної підтримки – через неї оцінюється швидкість, якість регуляторних процесів, пов'язаних із реєстрацією стартапів, захистом права власності, прозорим доступом до державної підтримки та захисту. Чим простіші і прозоріші ці процеси, тим вища ефективність інфраструктури.

7. Розвиток людського капіталу як критерій показує якість підготовки фахівців у галузі інновацій і технологій і повинна відповідати рівню таких технологій, своєчасності та належного освітнього рівня. Рівень освітніх програм має відповідати рівню технологій, кількість залучених науковців, інженерів і підприємців, ступінь їхньої усвідомленості, відповідальності, рівень оплати, конкурентоспроможність на міжнародному ринку є складниками показника якості цього критерію.

Таким чином, робимо висновки, що ефективність інноваційної інфраструктури залежить від здатності стимулювати наукові дослідження, ефективно використовувати результати досліджень, залучати фінансування, інтегруватись у міжнародні мережі, створювати нові робочі місця і конкурентоспроможні продукти і інструменти.

При цьому слід ураховувати, що будь-яке наукове дослідження, інноваційна розробка мають свого автора, розробника. І на цьому тлі важливим питанням виступає ефективний захист авторських прав, що невід'ємне від права власності на розробку, отримання з цього економічного зиску, тобто можливість комерціалізації.

Україна входить до Міжнародного альянсу прав власності, який налічує 129 країн-учасниць. За загальним показником захисту прав інтелектуальної власності Україна посідала 90 місце в загальному

рейтингу в 2020 р. Для прикладу позитивних наслідків реформ, що закономірно відображається у світових рейтингах, пропонуємо розглянути наслідки проведеної реформи в 2020 р. у галузі патентування. Після їх впровадження за світовими стандартами рейтинг України сягнув 40 місця. За даними 2023 року, відставання України за показником Індексу захисту права власності, зокрема права інтелектуальної власності від середньосвітового становить 23 %. У ЄС індекс становить 6,56 бала. Україна відстає від середнього ЄС більш ніж на 39 % (Романчук, 2023). Інформаційне агентство УНІАН, за посиланням на річну доповідь Єврокомісії за 20202 рік, зазначало, що Україна потрапила до списку країн, які порушують права інтелектуальної власності та завдають цим шкоду економічним інтересам Євросоюзу, і внесена до країн другого пріоритету, що за масштабами порушень та їх наслідками поступаються лише Китаю, який посідає першу позицію та має проблеми із законодавчим захистом інтелектуального права, механізмами реєстрації торгових марок, а також транзитом контрафактної та піратської продукції на ринки Євросоюзу (Україну внесли до списку країн..., 2020). За даними Центру спостереження з питань порушень прав інтелектуальної власності УКРНОІВІ, кількість судових справ у країні з питань інтелектуальної власності становить: в 2021 році – 1338 проваджень, у 2022 році, попри воєнний стан – 887, в 2023 році – 814. Тому питання регулювання захисту прав інтелектуальної власності як невід'ємного сегменту системи інноваційного розвитку і не тільки справді є важливим, актуальним і потребує нагального реформування (Статистика розслідування та розгляду..., 2024).

Право інтелектуальної власності є складником права власності в загальному сенсі. Міжнародний індекс захисту прав власності має високу кореляцію з Глобальним індексом конкурентоспроможності та з індексом процвітання Інституту Legatum. Показники Індексу захисту прав власності прямо корелюють із показниками, що характеризують економічний розвиток, а саме: можливості інноваційного розвитку, кращі умови для підприємництва, для венчурного капіталу, інвестування та доходу на душу населення (Романчук, 2023).

Результати оцінювання науково-інноваційної спроможності України свідчать про те, що необхідне дослідження та розробляння, а також подальше втілення єдиної узгодженої науково-технічної та інноваційної політики, а також технологічного переоснащення виробництв і стимулювання підприємців до інновацій. У Світовому рейтингу глобального інноваційного індексу, який оцінюється у семи категоріях, Україна отримала такі результати за попередні роки (табл. 5).

Таблиця 5

Рейтинг глобального інноваційного індексу (ГІІ) для України

Блоки ГІІ	2021 рік	2022 рік	2023 рік
	Рейтинговий показник (місце в рейтингу)		
Глобальний інноваційний індекс сумарно	49	57	55
Знання і технологічні результати	33	36	45
Людський капітал і дослідження	44	49	47
Креативні результати	48	63	37
Складність ведення бізнесу	63	48	48
Складність ринку	88	102	104
Інституції	91	97	100
Інфраструктура	94	82	77

Джерело: систематизовано автором на основі (GII 2023 results..., 2023).

Таким чином, попри всі зовнішні кризові ситуації, Україна має потенціал і, наскільки це можливо, якісно його реалізує: на тлі падіння рівня економіки, політичних криз, військової агресії тощо, змогла забезпечити собі достойне конкурентне місце у глобальному ринковому середовищі. З метою розвитку науки і інноваційної галузі держава повинна поставити за основу розв'язання проблем, які призводять до гальмування рейтингу України в міжнародних середовища. На думку авторів, нагальним є:

- удосконалювати на законодавчому і нормативному рівнях інституційні середовища;
- стимулювати збільшення інвестицій в інноваційну діяльність;
- забезпечувати підготовку наукових кадрів на рівні і за вимогами світового середовища;
- забезпечити розгалужену і інформаційно наповнену систему інноваційної діяльності;
- заохочувати українські підприємства до збільшення інвестицій, капіталізацій у технології, інновації;
- забезпечувати фінансово і технологічно розвиток наукового потенціалу.

Усі ці заходи будуть прямо забезпечувати політику сталого розвитку не лише для підприємств, а й для держави загалом. Практика показує, що більшість компаній, які спрямували свої програми і плани на забезпечення сталого розвитку, стикнулися передусім із питаннями соціального характеру. Вкладаючи кошти у вирішення цих питань, підприємства зазначають, що в результаті вони збільшили свої бюджети в кілька разів за рахунок фінансової міжнародної підтримки тих підприємств, які взяли курс на сталий розвиток і дотримуються вимог цієї концепції. Як наслідок, підприємці зазначають, що, незважаючи на нестабільність, політичну й економічну, в їхній діяльності, перепон у реалізації цілей сталого розвитку стало менше. Так само покращилася оцінка зусиль держави щодо впровадження цілей сталого розвитку у стратегічні документи. Таким, зокрема, є Національний план відновлення, який виступає одним з інструментів державної підтримки, посилення інноваційної інфраструктури та активізації міжнародної співпраці.

Ураховуючи викладене вище, та аналізуючи наявні виклики та можливості, що стоять перед Україною у контексті розвитку НІС, маємо підстави стверджувати, що вона має великий потенціал, але стикається з низкою викликів і проблем, які стримують її розвиток. До таких автори зараховують:

1. Відсутність чіткої стратегії інноваційного розвитку на державному рівні.
2. Низький рівень фінансування інновацій. Проблему вбачаємо в тому, що багато підприємців і зацікавлених інвесторів в Україні не готові вкладати кошти в довгострокові проекти, зокрема ті, що пов'язані з високими ризиками.
3. Багато обмежень доступу до інвестицій.
4. Слабка участь у міжнародних програмах та незначна кількість міжнародних партнерств.
5. Масовий відтік талантів ("braindrain"). Молоді інноватори, науковці та інженери часто виїжджають за кордон у пошуках кращих умов для роботи та реалізації своїх ідей. Це значно зменшує кількість фахівців, які могли б ефективно працювати в країні.
6. Відсутність сформованої ефективної співпраці між університетами, науковими установами та приватним

сектором. Багато розробок залишаються "на полицях" і не доходять до етапу комерціалізації.

7. Застійні процеси у правовому середовищі захисту інтелектуальної власності. У багатьох інноваторів немає впевненості, що їхні ідеї будуть захищені від копіювання чи пошкодження прав. Це створює бар'єри для впровадження.

8. Інституційні проблеми полягають у високому рівні бюрократії та неефективній підтримці з боку держави стартапів та інноваційних підприємств.

9. Інфраструктурні проблеми базуються на застарілій матеріально-технічній базі, сегментарному законодавстві, яке не охоплює централізований, масштабний підхід розбудови інноваційної економіки України та відсутність на державному рівні спостережень за результатами інноваційної діяльності.

Тому кожен із цих напрямів потребуватиме і законодавчого врегулювання, і інституційної регламентації та гарантій розвитку для впровадження тривалої співпраці на міжнародному рівні та між наукою і бізнесом, а також популяризації інноваційної культури.

При цьому потенціал країни і можливості для покращення державної політики у сфері інноваційного розвитку беззаперечні. Її потенціал і можливості для розвитку сформовані за рахунок:

1. Наукового потенціалу – Україна має багатий науковий спадок та висококваліфікованих науковців у різних галузях, що може сприяти розвитку інновацій.

2. Технологічного потенціалу – існують перспективні технологічні стартапи та компанії, які можуть стати лідерами у своїх галузях та привертати інвестиції.

3. Сформованого локального ринку – Україна має великий внутрішній ринок, який може стати платформою для впровадження та тестування інноваційних продуктів та послуг.

4. Молодих талантів – Україна відома своїми IT-фахівцями та талановитими молодими підприємцями, які можуть створити інноваційні проекти та продукти.

5. Міжнародного співробітництва – Україна не лише може взаємодіяти з міжнародними партнерами для обміну знаннями, технологіями та інвестиціями в галузі інновацій, а й становить для них реальний інтерес. Що підтверджується цим дослідженням.

З правильною стратегією, підтримкою від уряду та бізнесу, а також залученням міжнародних ресурсів, Україна може використати свій потенціал для створення сильної та конкурентоспроможної інноваційної системи, яка сприятиме сталому економічному зростанню та підвищенню якості життя громадян.

Погляд авторів на український бізнес у системі НІС, яка тільки-но починає формуватись, досить позитивний. Попри всі виклики, українські інноватори демонструють, навіть у складних умовах, ініціювання і впровадження стартапів, які підкорюють міжнародний ринок і забезпечують вітчизняний ринок якісним продуктом. З огляду на викладене, пропозиції і рекомендації щодо покращення державної політики у сфері інноваційного розвитку мають виходити з практичного вирішення конкретного виклику, в порядку актуальності, на погляд авторів (див. табл. 6).

Розбудова НІС вимагає тісної співпраці між зацікавленими сторонами, ефективного використання наукового потенціалу та впровадження сучасних технологій, а успіх лежить в площині стратегічної волі, припливу інвестицій та сприятливого середовища для інноваційної діяльності.

Таблиця 6

Пропозиції і рекомендації щодо покращення державної політики у сфері інноваційного розвитку

Виклик	Пропозиція вирішення
Недоліки у правовому регулюванні інноваційної діяльності, що обмежують розвиток та впровадження нововведень	Зміцнити правову базу для захисту інтелектуальної власності
Недостатня ефективність інноваційної системи у країні, обумовлена відсутністю необхідної інфраструктури та фінансування	Розвивати венчурні фонди і підтримувати стартапи через пільгове кредитування
Відсутність чітких механізмів оцінювання ефективності інноваційної діяльності та впровадження результатів досліджень у практику	Збільшити державне фінансування на дослідження та розробки
Проблеми у формуванні кадрового потенціалу інноваційної системи, зокрема недостатньо кваліфікованих кадрів у сфері науки та технологій	Запровадити національні програми для талантів і стимулів з метою повернення їх з-за кордону та збереження інтелектуального потенціалу всередині країни
Низький рівень співпраці між науково-дослідними установами, бізнес-середовищем і державним сектором	Стимулювати зв'язок між бізнесом і науковими установами, створюючи інноваційні кластери та технопарки

Джерело: складено автором на основі власного дослідження.

Дискусія і висновки

Дискусії науковців щодо національної інноваційної системи України стосуються багатьох її складників. У питанні концепції та структури НІС проблематика полягає, по-перше, у визначенні основних компонентів НІС, де частина науковців, як, наприклад, Новікова (2019), віддають пріоритет університетам та дослідницьким інститутам як головним генераторам знань. Інші, зокрема Л. Федулова, наголошують на важливості ролі бізнесу та приватного сектору. Однак існує і третій варіант, який ми вважаємо найбільш функціональним, – це позиція Яненкової (2012), яка визначає НІС як систему взаємодії науково-дослідницького й підприємницького середовища і наводять приклади моделей національних інноваційних систем. По-друге, дискусії відбуваються з приводу моделей розвитку. В науковій спільноті продовжується обговорення, чи має Україна слідувати класичним моделям НІС розвинених країн, чи розробляти власну унікальну модель з урахуванням національних особливостей.

У питаннях фінансування інновацій дискусії стосуються того, наскільки сильно держава має втручатися в їх регулювання. Прихильники активної участі держави, зокрема Г. Соннерт, наголошують на необхідності бюджетного фінансування, грантових програм та створення національних фондів. Опоненти вказують на ризики неефективного використання коштів та пропонують створити умови для залучення приватного капіталу і адаптивних моделей, як, наприклад, О. Антоноук.

Соціальні аспекти інновацій актуалізують теми, як саме НІС може сприяти розв'язанню соціальних проблем, таких як охорона здоров'я, енергетична безпека та екологія, та порушують тематику гендерного аспекту, де обговорюється роль жінок у науках та інноваціях, шляхи збільшення їх участі у створенні та впровадженні інноваційних технологій.

Тематика дискусій інституційної підтримки інновацій порушує питання ролі державних і недержавних інституцій. Частина дослідників, а саме М. Ковалів, вважають, що держава повинна виконувати центральну роль у формуванні НІС, інші, наприклад Martin (2015), наголошують на необхідності більш активного залучення громадських організацій, бізнесу, університетів, іноземних фондів.

Не менш запеклими є дискусійні обговорення захисту інтелектуальної власності (ІВ), ураховуючи наявні прогалини у правовому регулюванні і його хаотичний стан. Науковці звертають увагу на слабкий захист ІВ в

Україні, що створює ризики для інноваторів і обмежує їхню активність. У цьому ракурсі дискусія торкається питань про необхідність реформування законодавства для відповідності міжнародним стандартам і підвищення довіри до системи ІВ. Н. Бортник (Бортник, & Єсімов, 2019; Малець, 2020) наголошують на тому, що державна правотворча політика має бути основою для інноваційного розвитку. Акцентується увага на ролі держави у створенні законодавчих передумов для ефективного розвитку технологічних розробок та захисту інтелектуальної власності, з чим повністю погоджуємось.

Саме це питання автори вважають критично важливим для ефективного функціонування національної інноваційної системи. Обґрунтування такої позиції базується на всеохопному характері такого інструменту, як ІВ, і його результативності. Захист ІВ забезпечить:

1) стимулювання інноваційної активності, оскільки науковці та підприємці більш активно вкладають час і ресурси у розробки, якщо впевнені, що їхня праця буде захищена;

2) гарантування винагороди;

3) безпечність інтелектуального середовища, що має мотивувальний ефект до дій;

4) комерціалізацію розробок, оскільки без належного захисту ІВ наукові розробки залишаються нереалізованими;

5) інвестиційну привабливість, бо знижуватимуться ризики копіювання чи крадіжок;

6) сприяння створенню партнерств, оскільки захищена ІВ надає можливість створювати вигідні ліцензійні угоди, та, як наслідок, нові джерела доходів;

7) утримання та розвиток людського капіталу;

8) ріст міжнародної конкурентоспроможності, бо країна з потужною правовою системою захисту ІВ є більш привабливою для міжнародних інвесторів і довгострокового партнерства;

9) відповідність міжнародним глобальним стандартам сталого розвитку;

10) захист доходів бізнесу не лише через зниження недобросовісної конкуренції, а й через впровадження якісної системи контролю;

11) економічний розвиток бізнесу, галузі, регіонів, що сприятиме створенню нових робочих місць і розвитку високотехнологічних галузей;

12) зростання ВВП країни. А, як відомо, країни з потужним захистом ІВ демонструють вищі темпи економічного зростання за рахунок розвитку технологічного сектору;

13) зміцнення захисних можливостей країни в оборонному секторі;

14) сприяння експорту технологій.

Інтеграція у глобальні інноваційні процеси дозволяє Україні залучати найкращі світові практики, технології та інтелектуальний потенціал.

Ці стратегічні пріоритети мають стати основою для розроблення детальних планів дій і програм, що забезпечать формування сильної національної інноваційної системи, здатної сприяти сталому розвитку України в довгостроковій перспективі.

Крім цього, суттєві дискусійні питання стосуються визначення стратегічних пріоритетів, ролі держави в розвитку НІС, комерціалізації науки і ефективності захисту інтелектуальної власності. Та найбільшій напрям дискусії "на сьогодні" – геополітичний фактор, з яким автори, беззаперечно, погоджуються. З огляду на сучасні виклики, якими виступають війна та кризова економіка, науковці дискутують, як ці фактори впливають на НІС. А саме, чи може військова ситуація стати каталізатором для розвитку певних галузей та як залучити міжнародну підтримку для відновлення та модернізації.

На нашу думку і з огляду на наведені в матеріалі факти, Україна вже має міжнародну підтримку, враховуючи інтеграційний процес з ЄС. Країна активно демонструє свій курс на євроінтеграцію в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. І забезпечення розвитку національної інноваційної системи як складової частини глобальної інноваційної структури є поточною вимогою не лише на законотворчому рівні, а й на рівні процесу істотних реформативних у структурі економічної організації світу. На державному рівні поступово відбуваються впровадження з підтримки наукових досліджень і розробок, які є основою для створення інноваційних продуктів і технологій. Зокрема, для оборонного комплексу, що обумовлено поточною ситуацією в країні. Однак для безперервного розвитку цього напрямку вважаємо за необхідне зростання інтересу держави до фундаментальних і прикладних досліджень, стимулювання міжнародної наукової співпраці та збільшення видатків на модернізацію науково-дослідних установ. Зокрема й через гранти міжнародних організацій. У контексті міжнародної фінансової підтримки більш актуальною буде питання – як утримати той рівень довіри, що вже напрацювали українські інноватори, та забезпечити не лише зростання інвестиційного фінансування, а ще й гарантії безпеки для нього в законодавчому полі. Для цього в межах Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року треба розробити конкретизований, послідовний план перетворення інноваційно орієнтованої економіки сьогодення в інноваційну економіку України з впровадженням заходів подолання наявних проблематик НІС та з урахуванням передового світового досвіду (Про схвалення Стратегії розвитку..., 2019).

На підставі викладеного вбачаємо, що в реаліях сьогодення основними стратегічними пріоритетами розбудови національної інноваційної системи України є:

1. Розвиток законодавства та регуляторної бази

Пріоритет: гармонізація законодавства з європейськими стандартами.

Інструменти:

- внесення змін до законів про інноваційну діяльність та інтелектуальну власність;
- спрощення процедури для інноваційного бізнесу;
- впровадження механізмів податкових стимулів для R&D.

2. Комерціалізація результатів наукових досліджень

Пріоритет: забезпечення ефективного перетворення наукових розробок на продукти та послуги.

Інструменти:

- фінансування стартапів і венчурних проектів;
- розвиток законодавства про захист інтелектуальної власності;
- програми співпраці між університетами та бізнесом.

3. Інтеграція в глобальні інноваційні мережі

Пріоритет: підвищення конкурентоспроможності українських розробок на міжнародному рівні.

Інструменти:

- участь у міжнародних програмах, таких як HorizonEurope;
- підписання договорів про співпрацю з іноземними інноваційними центрами;
- створення умов для іноземних інвестицій в інноваційні проекти.

4. Розвиток людського капіталу

Пріоритет: формування висококваліфікованих кадрів, здатних до інноваційної діяльності.

Інструменти:

- підтримка STEM-освіти;
- програми обміну та стажування за кордоном;
- гранти для молодих науковців.

5. Модернізація інфраструктури для досліджень та розробок (R&D)

Пріоритет: оновлення матеріально-технічної бази університетів та дослідницьких інститутів.

Інструменти:

- створення технопарків, бізнес-інкубаторів та інноваційних кластерів;
- залучення приватних інвестицій у наукову інфраструктуру;
- підтримка центрів колективного користування обладнанням.

Це буде забезпечувати ефективність сталого розвитку України. І заохочувальна роль держави полягатиме у своєчасності створення відповідних умов на законодавчому рівні, у стимулюванні активної співпраці наукових інституцій з бізнес-колами та в наданні можливостей регіональній владі брати активну участь у цьому процесі. Розвиток регіональних інноваційних систем також є важливим пріоритетом, оскільки він ураховує потреби та можливості регіонів України, стимулюючи розвиток інноваційних ініціатив на місцевому рівні. Успішна реалізація національної інноваційної політики потребує впровадження систем моніторингу та оцінювання, які дозволять оцінювати ефективність впроваджених заходів і вносити корективи відповідно до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі. Ці стратегічні пріоритети мають стати основою для розроблення детальних планів дій і програм, що забезпечать формування сильної національної інноваційної системи, здатної сприяти сталому розвитку України в довгостроковій перспективі.

Внесок авторів: Антон Кучин – емпіричне дослідження, аналіз джерел, підготування огляду літератури, концептуалізація, методологія оформлення результатів дослідження; Євген Гребонько – валідація результатів дослідження, теоретичних засад дослідження.

Список використаних джерел

GII 2023 results: The GII unveils the world's innovation leaders, gauging the innovation performance of 132 economies. (2023). Global Innovation Index 2023. <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-section1-en-gii-2023-results-global-innovation-index-2023.pdf>

- Бізнес за кордоном: Як українські компанії виходять на міжнародні ринки. (2024, 10 липня). Kyivstar Busines HUB. <https://hub.kyivstar.ua/articles/biznes-za-kordonom-yak-ukrayinski-kompaniyi-vihodyat-na-mizhnarodni-rinki>
- Бортник, Н., & Єсімов, С. (2019). Відносини в мережі Інтернет як об'єкт правового регулювання. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки*, 22, 147–153. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19971/bortnikiesimov.pdf>
- Інтеграція фінансової звітності українських підприємств до міжнародної бази даних XBRL International. (2023, 15 листопада). FinAP. <https://finap.com.ua/integratsiya-finansovoyi-zvitnosti-ukrayinskykh-pidpryyemstv-do-mizhnarodnoyi-bazy-danyh-xbrl-international/>
- Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2010–2023 роки: Капітальні інвестиції за видами активів за напрямками за 2023 рік. (2023). Державна служба статистики України. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_u_e_bez.htm
- Малець, М. (2020). Особливості правової політики у сфері інновацій та інтелектуальної власності. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки*, 4(28), 198–205.
- На єдиний ринок ЄС – разом! (2024, 15 лютого). Торгово-промислова палата України. <https://uccci.org.ua/press-center/uccci-news/mozhlyvist-viiti-na-rinok-es-dlia-ukrayinskogo-biznesu-startuie-nabir-zaiavok-na-uchast-u-proiekti-ukraineready4eu>
- Новікова, І. Е. (2019). Активізація технологічного трансферу у дослідницьких університетах: Теорія та практика. ПП Зволейко Д. Г. <https://nam.kyiv.ua/files/tesis/monohrafiia-novikova-ye.pdf>
- Переробні підприємства, які отримали грант від держави на розвиток, сплатили у 2023 році понад 1 мільярд гривень податків. (2024, 4 березня). Міністерство економіки України. <https://www.kmu.gov.ua/news/pererobni-pidpryyemstva-iaki-otrymaly-hrant-vid-derzhavy-na-rozvytok-splyatly-u-2023-rotsi-ponad-1-miliard-hryven-podatki>
- Писаренко, Т. В., Куранда, Т. К., Гаврис, Т. В., Швед, Н. Ю., Осадча, А. Б., Тітаєвська, Є. С., & Коваленко, О. В. (2023). *Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році*. УкрІНТЕІ. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf>
- Показники діяльності суб'єктів господарювання, згруповані за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) № 2020/1197 від 30.07.2020, стосовно структурної статистики підприємств у 2010–2022 роках. (2022). Державна служба статистики України. https://ukrstat.gov.ua/fin/pdsg_sa_2010_2021ue
- Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні, Закон України № 1116-IX (2020). (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
- Про індустріальні парки, Закон України № 5018-VI (2012). (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
- Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 526-р. (2019). (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
- Романчук, Я. (б. д.). *Україна в Індексі захисту прав власності 2023. Яке у нас місце і чому це важливо?* Інститут економічного лідерства. <https://www.economicleadership.institute/novyj-rejtynh-za-indeksom-zakhystu-prav-vlasnosti-i-ake-mistse-ukrainy/>
- Статистика розслідування та розгляду справ з питань інтелектуальної власності за 2019–2023 рр. (2024, липень). Центр спостереження з питань порушень прав інтелектуальної власності УКРНОІВІ. https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/Statystyka_rozsliduvannia_ta_rozhladu_sprav_z_pytan_intelektualnoi-web.pdf
- Україну внесли до списку країн, які порушують інтелектуальну власність. (2020, 10 січня). Інформаційне агентство UNIAN. <https://www.unian.ua/economics/finance/10824560-ukrajinu-vnesli-do-spisku-krajyn-yaki-porushuyut-intelektualnu-vlasnist.html>
- Яненко, І. Г. (2012). Організаційна складова інвестиційного механізму управління розвитком економіки. *Ефективна економіка*, 8. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1598>
- Martin, B. (2015). *Twenty challenges for innovation studies*. University of Cambridge. <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2023/05/cbrwp443.pdf>
- References**
- Bortnyk, N., & Yesimov, S. (2019). Relations on the Internet as an object of legal regulation. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, 22, 147–153 [in Ukrainian]. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19971/bortnikiesimov.pdf>
- Business abroad: How Ukrainian companies enter international markets. (2024, July 10). Kyivstar Business HUB [in Ukrainian]. <https://hub.kyivstar.ua/articles/biznes-za-kordonom-yak-ukrayinski-kompaniyi-vihodyat-na-mizhnarodni-rinki>
- Capital investments by types of economic activity for 2010–2023: Capital investments by types of assets by areas for 2023. (2023). State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian]. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_u_e_bez.htm
- GII 2023 results: The GII unveils the world's innovation leaders, gauging the innovation performance of 132 economies. (2023). Global Innovation Index 2023. <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-section1-en-gii-2023-results-global-innovation-index-2023.pdf>
- Indicators of the activity of economic entities, grouped by special aggregations provided for in Regulation (EU) No. 2020/1197 of 30.07.2020 concerning structural business statistics for 2010–2022. (2022). State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian]. https://ukrstat.gov.ua/fin/pdsg_sa_2010_2021ue
- Integration of financial reporting of Ukrainian enterprises into the international database XBRL International. (2023, November 15). FinAP [in Ukrainian]. <https://finap.com.ua/integratsiya-finansovoyi-zvitnosti-ukrayinskykh-pidpryyemstv-do-mizhnarodnoyi-bazy-danyh-xbrl-international/>
- Malets, M. (2020). Peculiarities of legal policy in the field of innovation and intellectual property. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, 4(28), 198–205 [in Ukrainian].
- Martin, B. (2015). *Twenty challenges for innovation studies*. University of Cambridge. <https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2023/05/cbrwp443.pdf>
- Novikova, I. E. (2019). *Activation of technological transfer in research universities: Theory and practice*. PP Zvoleyko D.G. [in Ukrainian]. <https://nam.kyiv.ua/files/tesis/monohrafiia-novikova-ye.pdf>
- On approval of the strategy for the development of the sphere of innovation activity for the period up to 2030, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 526-p. (2019). (Ukraine) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
- On industrial parks, Law of Ukraine No. 5018-VI. (2012). (Ukraine) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>
- On state support for investment projects with significant investments in Ukraine, Law of Ukraine No. 1116-IX (2020). (Ukraine) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
- Pisarenko, T. V., Kuranda, T. K., Gavryts, T. V., Shved, N. Yu., Osadcha, A. B., Titayevska, E. S., & Kovalenko, O. V. (2023). *Scientific and scientific-technical activity in Ukraine in 2022*. UkrINTEI. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf>
- Processing enterprises that received a grant from the state for development paid more than 1 billion hryvnia in taxes in 2023. (2024, March 4). Ministry of Economy of Ukraine [in Ukrainian]. <https://www.kmu.gov.ua/news/pererobni-pidpryyemstva-iaki-otrymaly-hrant-vid-derzhavy-na-rozvytok-splyatly-u-2023-rotsi-ponad-1-miliard-hryven-podatki>
- Romanchuk, Y. (n.d.). *Ukraine in the Property Rights Protection Index-2023. What is our place and why is it important?* Institute of Economic Leadership [in Ukrainian]. <https://www.economicleadership.institute/novyj-rejtynh-za-indeksom-zakhystu-prav-vlasnosti-i-ake-mistse-ukrainy/>
- Statistics of investigation and consideration of cases on intellectual property issues for 2019–2023. (2024, July). Center for Observation on Violations of Intellectual Property Rights UKRNOIVI [in Ukrainian]. https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/Statystyka_rozsliduvannia_ta_rozhladu_sprav_z_pytan_intelektualnoi-web.pdf
- To the EU single market – together! (2024, February 15). Chamber of Commerce and Industry of Ukraine [in Ukrainian]. <https://uccci.org.ua/press-center/uccci-news/mozhlyvist-viiti-na-rinok-es-dlia-ukrayinskogo-biznesu-startuie-nabir-zaiavok-na-uchast-u-proiekti-ukraineready4eu>
- Ukraine included in the list of countries that infringe intellectual property. (2020, January 10). UNIAN News Agency [in Ukrainian]. <https://www.unian.ua/economics/finance/10824560-ukrajinu-vnesli-do-spisku-krajyn-yaki-porushuyut-intelektualnu-vlasnist.html>
- Yanenkova, I. G. (2012). Organizational component of the investment mechanism for managing economic development. *Efficient economy*, 8 [in Ukrainian]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1598>

Отримано редакцією журналу / Received: 24.09.24
Прорецензовано / Revised: 29.11.24
Схвалено до друку / Accepted: 10.12.24

Anton KUCHYN, Master's Student
ORCID ID: 0009-0005-5246-5365
e-mail: anton.kuchyn@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Yevhen HREBONOZHKO, PhD
ORCID ID: 0000-0002-9402-1990
e-mail: Hrebonozhkoyevhen@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

STRATEGIC PRIORITIES AND TOOLS FOR DEVELOPING THE NATIONAL INNOVATION SYSTEM OF UKRAINE TO ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Background. *The directions of development of the national innovation system (NIS) of Ukraine for continuous development in the context of modern global challenges are studied. The main task is to build an effective innovation system that will contribute to economic growth, increase the country's competitiveness in the international arena and create conditions for sustainable development. In the context of globalization and rapid technological progress, the development of the national innovation system is becoming increasingly relevant. The purpose of the article is to highlight innovative promising strategies and tools that serve to build the national innovation system of Ukraine, which in turn is focused on ensuring sustainable development.*

Methods. *During the study, a systemic approach was used, as well as the following research methods: terminological analysis (for a precise definition of the concepts of "national innovation system", "sustainable development", etc.); comparative analysis (for the analysis of foreign and domestic experience in the field of development of innovation systems); statistical analysis and grouping (in the process of studying quantitative indicators that characterize the development of the innovation sector in Ukraine); generalization (for formulating conclusions).*

Results. *The need for creating an effective national innovation system that would meet modern challenges and ensure the sustainable development of the country is proven. The main strategic priorities for the development of NIS are outlined, including the creation of a favorable legislative environment, the development of innovation infrastructure, the introduction of modern financial instruments to support innovations, as well as strengthening international cooperation in the field of innovations. The issue of human capital development, which is the basis for the formation of a competitive innovation economy, is highlighted.*

Conclusions. *The main directions for the development of the national innovation system of Ukraine in the context of globalization and technological progress are determined. The advantages and feasibility of introducing innovative technologies and approaches to ensure the sustainable development of the country are characterized. The importance of state support, the creation of a favorable institutional environment and international cooperation in the development of NIS is proven. The prospects for using the public-private partnership mechanism as a tool for attracting extrabudgetary funds and stimulating innovation activity in Ukraine are highlighted.*

Keywords: *national innovation system, sustainable development, innovation infrastructure, public-private partnership, innovative development, international cooperation*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the study's design; in the collection, analyses or interpretation of data, in the writing of the manuscript, or in the decision to publish the results.